

Відповідно до оцінки атракційності рельєфу побудовано картосхему придатності орографічних ресурсів Закарпаття для рекреації (рис. 1).

Як видно зі схеми, найвищою атракційністю характеризується рельєф у Великоберезнянському та Свалявському районах, з коефіцієнтом від 0,81, що є унікальним, а найменшою – у Берегівському, менше 0,2 і вважається неатракційним.

За розрахунками, найбільш придатними для рекреаційної діяльності є амплітуди висот в Іршавському та Рахівському районах, – 1857 м і 1792 м відповідно, а найменш придатним – в Берегівському, з вертикальним поділом поверхні 145 м.

За особливостями рельєфу найефективніше для різних видів рекреації можуть використовуватися Великоберезнянський та Свалявський райони, у яких переважають середньогір'я сильнорозчленовані плосковершинні. Найменш придатним є Берегівський район, у якого в рельєфі домінують низовини акумулятивні алювіальні та терасовані річкових долин.

Висновки. За результатами досліджень Закарпатська область є досить сприятливою для ведення рекреаційної діяльності. Найбільші коефіцієнти атракційності обчислено у Великоберезнянському та Свалявському районах, а найменший – у Берегівському. Також для визначення комфортності рельєфу для рекреації оцінено амплітуди висот та особливості рельєфу. Найбільш придатними за даними показниками виявились Іршавський, Рахівський, Свалявський та Великоберезнянський райони, а найменш придатним – Берегівський район.

ЛІТЕРАТУРА

1. Івануник В.О. Концепції оцінки рекреаційно-туристичних ресурсів : навч. посібник / В. О. Івануник - Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011.- 84 с.
2. Кравчук Я. Рекреаційна оцінка рельєфу Українських Карпат / Я. Кравчук, Ю. Зінко, В. Брусак, Р. Гнатюк, Д. Кричевська // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій : збірник наук. праць. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – С. 267–273.
3. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія / Н. В. Фоменко. – Київ: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.

Гульовата Х.

Науковий керівник – доц. Гавришок Б.Б.

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТЕРЕБОВЛЯНСЬКОГО РАЙОНУ: СУЧАСНА СТРУКТУРА ТА ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ

Теребовлянщина, як і вся територія Західного Поділля, характеризується тривалою історією освоєння та значною антропогенною перетвореністю. Регіон завжди був і залишається аграрним, що зумовлює виключну важливість та значну освоєність його земельних ресурсів. В результаті аграрного освоєння досліджуваної території структура природних угідь зазнала значних змін, що призвело до виникнення комплексу екологічних проблем. Тому вивчення впливу людини на природні компоненти і процеси є актуальною науковою проблемою.

Аналіз публікацій свідчить про активне вивчення означених проблем на рівні держави та окремих великих регіонів (областей, економічних районів) і малу увагу до них в межах окремих адміністративних районів. Проблема використання земельних ресурсів присвячені роботи Ф. Кіпчача, П. Сухого, М. Заячука, М. Питуляка, Б. Заблоцького, Б. Гавришка, С. Гулика, З. Герасимів, І. Касіяника та багатьох інших.

Зокрема, Кіпчач Ф. [3] проаналізував структуру земельного фонду України відповідно до земельного кодексу держави, висвітлив сучасний стан використання земель різних категорій у розрізі областей, а також проаналізував чинники погіршення стану земель. Сухий П. О. [4], вивчаючи західноукраїнський регіон, дослідив компонентну структуру земельного фонду та особливості його територіальної диференціації, визначив рівень забезпеченості населення досліджуваної території сільськогосподарськими угіддями.

У межах Теребовлянського району вивченням земель, переважно сільськогосподарського призначення, займається Гулик С. В. [1]. Його роботи присвячені переважно аграрному освоєнню лучного-степу «Панталіха», що існував на межиріччі рік Стрипа і Серет.

Комплексні роботи, присвячені конструктивно-географічним дослідженням земельних ресурсів Теребовлянщини на сучасному етапі практично відсутні.

Об'єктом нашого дослідження є земельний фонд Теребовлянського району. Предметом – геопросторові закономірності господарського використання земельних ресурсів Теребовлянського району, їх сучасна структура, передумови формування та шляхи оптимізації.

Метою роботи є аналіз і оцінка сучасної структури земельних ресурсів Теребовлянського району, ретроспективно-географічне дослідження причин її формування, та пошук шляхів оптимізації.

Під час дослідження були використані такі методи:

Загальнонаукові методи аналізу, синтезу, узагальнення тощо;
картографічний метод – дозволив побудувати й проаналізувати авторські картосхеми на основі статистичних даних;

порівняльно-географічний метод;

математичні методи, які застосовують для опрацювання кількісних характеристик природних явищ і процесів.

Виклад основного матеріалу. У рельєфі, ландшафтах та структурі земельного фонду Тереховлянщини чітко простежується 3 відмінні мікрорегіони: долини рік Стрипа та Серет і Стрипа-Серетське межиріччя. На кінець XIX - початок XX ст. у Тереховлянському повіті збереглися залишки лучних степів: Струсівського і Панталіхи. Власне на плоскому поганодренованому Стрипа-Серетському межиріччі існував степовий ландшафт Панталіхи, який був унікальним утворенням для Поділля. На сучасному етапі це межиріччя практично повністю розоране і в цьому сенсі теж унікальне.

Із загальної площі 113003 га земель Тереховлянського району на землі сільськогосподарського призначення припадає 95768,19 га. Землі лісового фонду – 9534,61 га, забудовані землі – 5132,31га [2].

Найбільші площі сільськогосподарських земель в межах району є в таких сільських радах – Ілавченській (3489,19 га), Могильницькій (3207,88 га), Дарахівській (3896,74 га), Хмельівській (3599,99 га), Кобиловолоцькій (3126,69 га). Таким чином, сільськогосподарська освоєність згаданих адміністративних утворень становить понад 90 %. У структурі земельних ресурсів Тереховлянського району найбільшу частку займають орні землі (85 %).

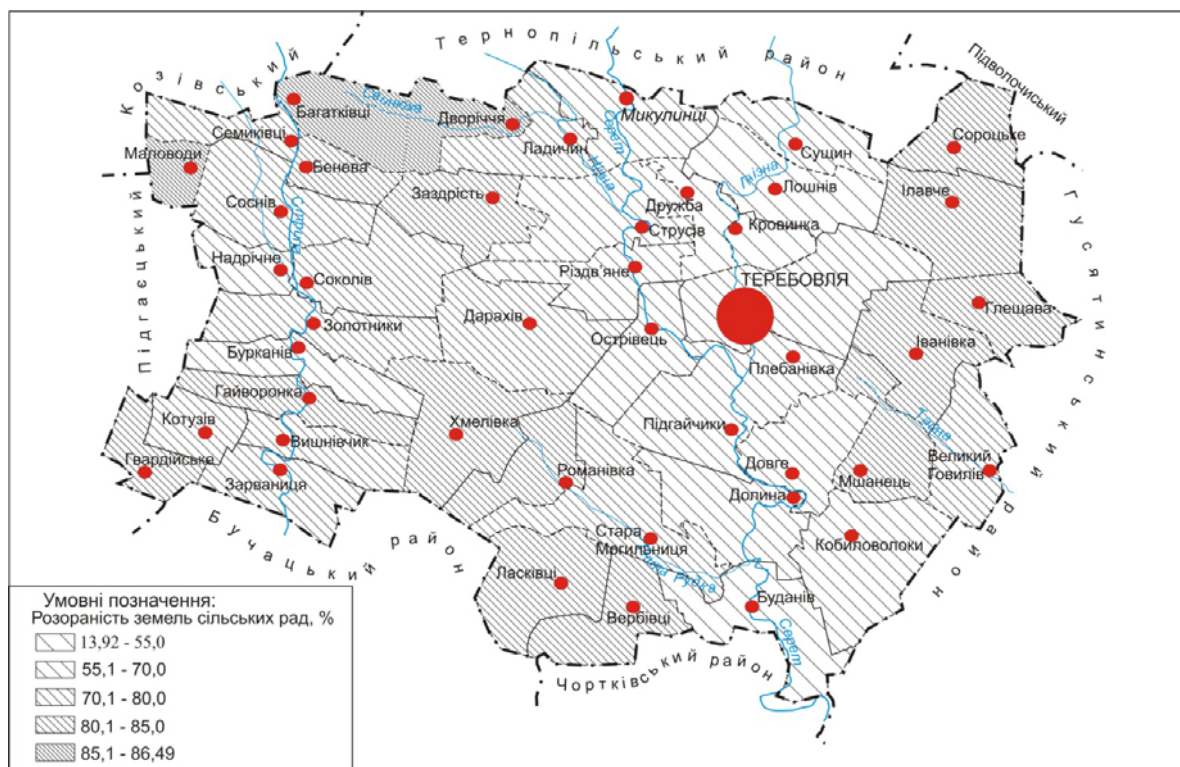

Рис. 1 Розораність території адміністративних утворень (побудовано автором за даними [2])

Найбільша частка орних земель характерна для Сороцької, Могильницької, Дворічанської, Маловодівської, Богатківської, Мшанецької, Романівської сільських рад; найменша – для Підгайчицької, Надрічниської, Соснівської, Дружбівської, Плебанівської (рис. 1). Як бачимо із картосхеми, найбільш розораними є східна та західна частини району. Нижчі значення цього показника приурочені до розчленованої долини Серету

Частка пасовищ у структурі сільськогосподарських угідь становить 11 %. У земельному фонді м. Тереховля на пасовища припадає 3,83%, а у Лошнівській сільській раді – 24,4%. Частка сіножатей у структурі земельного фонду Тереховлянщини мізерна і не перевищує 7 %. Найбільша частка сіножатей характерна для Ласковецької (1,8%), Соснівської (4,13%), Буданівської (1,7%), Лошнівської (4,35%), Дружбівської(5,26%) сільських рад, а найменша – Долинська (0,09%), Вишнівчинська(0,12%), Золотниківська (0,04%). У Багатківській, Бурканівській, Гайворонківській, Надрічниській сільських радах – ця категорія земель відсутня. У виробництві більшості видів сільськогосподарської продукції переважають індивідуальні селянські господарства. Серед галузей господарства на першому місці — рослинництво. Воно дає 84 % товарної продукції. За даними статистичного управління площі під

ГЕОГРАФІЯ

картоплю становили 60 га, овочі — 4 га, кормові культури — 11648 га, інші культури — 1265 га. Господарствами району було зібрано 88,4 тис. тонн овочів. Найбільші посівні площі в районі займають зернові культури, а серед них — озима пшениця. Вирощують також ячмінь, горох, кукурудзу, гречку, овес тощо (табл.1).

Таблиця 1.

*Структура посівних площ сільськогосподарських культур та урожайність сільськогосподарських культур в районі станом на 2012 рік**

№ п/п	Назва культури	Загальна площа збирання, га	Урожайність, ц/га
1	Озима пшениця	14608,7	37,0
2	Яра пшениця	3365,3	29,2
3	Озимий ячмінь	1982,5	28,0
4	Ярий ячмінь	5789,3	36,4
5	Овес	395,1	26,8
6	Кукурудза	12245,0	75,0
7	Гречка	595,1	75,0
8	Горох	351,5	34,4
9	Цукровий буряк	2399,8	500,4
10	Картопля	610,8	227,4
11	Ріпак озимий	3864,0	25,2
12	Соняшник	370,0	25,7

*Розраховано за даними Тереховлянського районного управління статистики

Великі посівні площі на Тереховлянщині знаходяться під кормовими культурами. За даними статистичного управління у 2012р вони становили 2870 га.

Тваринництво є другою галуззю сільськогосподарського землекористування в районі. Воно дає 16% товарної продукції. Для його розвитку в районі є сприятливі умови: польове кормовиробництво та наявність пасовищ. Найважливішими галузями тваринництва є скотарство, свинарство. Розвивається також вівчарство.

Сільськогосподарську продукцію виробляють 118 підприємств. Найбільші сільськогосподарські підприємства: «Іванівське»(с. Іванівка), СВАТ «Мшанецькебуряконасінницьке господарство» (с. Мшанець), ТзОВ «Ласковецький Бровар» (с. Ласківці), «Прогрес» (с.Ладичин), «Колос» (с. Вел. Говилів), ПАП «Крок» (с. Вербівці), ТзОВ «Зоря-АГРО» (с. Плебанівка), фермерські господарства «Нива» (м. Тереховля), «Яворина» (с. Дарахів), «ІГРОВІС-2005» (с. Богатківці). Високий рівень агротехніки та вмiла організація праці забезпечують стабільні врожаї у господарствах «Сушинське», «Лошнівське», «Острівецьке».

На другому місці, за зайнятими площами, перебувають землі лісогосподарського призначення. Всього в Тереховлянському районі налічується 9543,61 га земель лісового фонду. Найбільша частка земель, вкритих лісовою рослинністю характерна для Буданівської (1020,56 га - 31,85 %) і Кровинківської (966,41 га – 50,84 %) сільських рад. Значною залісненістю території характеризуються також Довгенька (455,3 га – 17,38 %), Долинська (952,64 га – 27,14 %), Кобиловолоцька (830,15 га – 19,91%) сільські ради і м. Тереховля (811,31 га – 15,94 %). Бенівська (3 га – 0,33 %), Гвардійська (4 га – 0,14%) Ласковецька (3,99 га – 0,12 %), Маловодівська (1 га – 0,11%) і Романівська (2 га – 0,09%) мають найменшу частку земель лісового фонду.

Ліси Тереховлянського району здебільшого використовують для виробництва деревини (7743,48 га) і для захисної, природоохоронної та біологічної мети (1253,18 га). Лише 1,31 га призначені для відпочинку.

На території Тереховлянського району знаходяться 3 лісництва: Буданівське — 4321 гектар, Тереховлянське — 4005 гектарів і Микулинецьке — 2077 гектарів.

Для оптимізації структури земельних ресурсів району потрібні нові підходи до організації сучасного землекористування, які забезпечили б переведення його на екологічнобезпечний, ґрунто- і природозберігаючий шлях розвитку, формування й функціонування стійких антропогенних ландшафтів.

Потрібно **зменшити сільськогосподарську освоєність** території. Серед заходів, що передбачають виведення частини земель із сільськогосподарського використання і направлені на збереження і відтворення ґрунтів, підвищення родючості земель, охорону навколишнього середовища від забруднення, збереження природних комплексів, можна виділити такі: залуження сильно еродованих земель Острівецької, Буданівської, Мшанецької, Гайворонківської, Соснівської, Надрічненської сільських рад; створення необхідної кількості водорегулювальних і полезахисних лісосмуг, насадження уздовж річок та навколо водойм, суцільних лісокультур на деградованих ґрунтах.

Зменшити частку ріллі за рахунок переведення деградованих земель під інші сільськогосподарські угіддя. Це дасть можливість зменшити інтенсивність чи припинити розвиток ряду деструктивних процесів (особливо ерозії), сприятиме збільшенню еколого-економічного ефекту

використання угідь. У першу чергу, зменшення рівня розораності слід здійснити в таких сільських радах: Багатківська, Дворічанська, Мшанецька.

Принциповим заходом, що здійснюється у процесі складання і впровадження цієї системи є **вилучення з інтенсивного обробітку деградованих земель**, крутосхилів, ерозійнонебезпечних ділянок з метою їх заліснення, залуження чи створення багаторічних насаджень.

Лісомеліоративні заходи являють собою невід'ємну ланку комплексу по боротьбі з ерозією ґрунтів і відзначаються надійністю і значним строком дії. Найбільш ефективні вони лише при створенні системи протиерозійних лісових насаджень, взаємозв'язаних з іншими ланками загального комплексу заходів по боротьбі з ерозією ґрунтів. На території району необхідно провести реконструкцію існуючих лісонасаджень у всіх сільських радах.

Висновки. В результаті проведеного дослідження, нами проаналізовано сучасну структуру земельних ресурсів району. Встановлено, що на території Тербовлянського району у всіх сільських радах домінуючим видом сільськогосподарських угідь є орні землі та пасовища. Сіножаті, сади і багаторічні насадження займають невеликі площі. На землі лісового фонду припадає 8 % площі району.

Земельний фонд Тербовлянського району характеризується значною розораністю та сільськогосподарською освоєністю. Рівень сільськогосподарської освоєності у більшості сільських рад становить більше 90%. Найнищий рівень сільськогосподарської освоєності у Дружбівській (18,3%), Кровинківській (44,5%), Буданівській (60,6%) сільських радах та м. Тербовля (66,9%).

Для стабілізації екологічної ситуації регіону дослідження першочерговими заходами вважаємо: зниження сільськогосподарської освоєності території, шляхом формування захисних лісосмуг та лісокультур на малопродуктивних землях; зниження розораності та збільшення площ екологічно більш стабільних угідь – сіножатей і багаторічних насаджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гулик С. В. З історії освоєння лучних степів Західного Поділля / С. В. Гулик // Наук. записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: географія. – № 1 (7) – Тернопіль, 2001. – С. 9 - 12
2. Звіт про наявність земель та розподіл їх по землекористувачах, власниках землі та угіддях Тербовлянського району (станом на 01.01.2013). - Тербовля, 2013.
3. Кіпчач Ф. Землі України: категорії, право власності, стан використання, охорона: навч. Посібник / Федір Кіпчач. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – 240 с.
4. Сухий П. О. Агрощодолюбчий комплекс Західноукраїнського регіону : монографія / П. О. Сухий.– Чернівці : Рута, 2008.–400 с.

Лабан М.

Науковий керівник – доц. Альтгайм Л.Б.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Туристична галузь набуває все більшого значення для розвитку економіки та соціальної сфери у Тернопільській області. Розвиток в'їзного та внутрішнього туризму, екскурсійної діяльності має тенденцію до підвищення якості життя в області, створення додаткових робочих місць, наповнення місцевого бюджету та підвищення авторитету області як на внутрішньому, так і на міжнародному туристичних ринках. Туризм істотно впливає на такі сектори економіки як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів широкого вжитку, і він є одним із найбільш перспективних напрямів структурної перебудови економіки. У свою чергу, важливими чинниками розвитку туристичної галузі є природно-рекреаційний та історико-культурний потенціал регіону. Тернопільська область, маючи вигідне геополітичне розташування, володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом: сприятливими кліматичними умовами, рівнинними і гірськими ландшафтами, багатством флори і фауни, розвинутою транспортною мережею, великою кількістю історичних пам'яток культури та архітектури. Саме тому дослідження особливостей розвитку туристичного ринку області є сьогодні особливо актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблеми становлення та функціонування туристичного ринку Тернопільської області займалися багато вчених, серед них: Заставецька О. Розвитком туризму у депресивному регіоні - Качурівська Н. Проблема організації ринку туристичних послуг в Тернопільській області - Рунців О. А також вони досліджували територіальну організацію ринку туристичних послуг у регіоні. У своїх працях автори розглядають різні аспекти суті, функцій та особливостей ринку туристичних послуг. Поряд із тим, не до кінця розкритими залишаються питання організації та розвитку перспективних форм туризму у Тернопільській області, зокрема: спортивного, сільського зеленого туризму, релігійного та інших.